

A PERIFÉRIKUS TERÜLETEK TURIZMUSA MAGYARORSZÁGON – A TEMATIKUS UTAK MINT LEHETŐSÉGEK

TOURISM IN PERIPHERAL REGIONS – THE POSSIBILITIES OF THEMATIC ROUTES

KOVÁCS ILDIKÓ PhD-hallgató

Szegedi Tudományegyetem Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék

Abstract

The peripheral border regions are economically disadvantaged due to their geographic positions; however, their key position is a good opportunity for establishing international cooperation in economy or tourism (thematic routes). Thematic ways are explicitly capable for cross border co-operation, not surprisingly in the past years more and more programs were realised using European funds. Tourism can be used as indirect tool to improve economic performance, if it is paired with externally founded cross border cooperation, a long-term and sustainable development is possible. The aim of the paper is to summarise economic or touristic features of peripheral, mainly border regions, and to reveal possible economic growth inventiveness of thematic routes. The last part of the paper presents two case studies with distinctive thematic routes, which are new phenomenon in Hungarian tourism.

1. Bevezetés

Kelet-Közép-Európában, különösen Magyarországon a periférikus területek gazdasági elmaradottsága komoly problémát jelent mind az államnak, mind az ott élőknek. Hazánkban a periférikus helyzetet elsősorban az átlagnál magasabb munkanélküliségi ráta, valamint az elvándorlás magasabb értékei jelzik. Abban, hogy ezek a területek jobban integrálódjanak az ország gazdasági életébe, fontos szerepe lehet a foglalkoztatásban egyre nagyobb szerepet betöltő idegenforgalomnak. Ezen belül is kiemelkedő szerep juthat az tematikus turisztikai útvonalaknak, melyek általában véve növelik a területen való tartózkodás idejét, közvetlenül hozzájárulva ezzel a magasabb turisztikai bevételekhez. Ezek a bevételek egyrészt az önkormányzatoknak, másrészt a turizmushoz kötődő vállalkozásoknak, illetve lakosságnak jelenthetnének segítséget. A kutatás célja bemutatni a magyarországi periférikus területek helyzetét, valamint az idegenforgalmi lehetőségeit, különös tekintettel a tematikus turisztikai útvonalak potenciáljára. Ehhez a vonatkozó irodalmak áttekintésén túl két mintaterületet mutatok be. Az egyik terület esetében a kérdőíves felmérés, míg a másik terület esetében a szakértői interjúk eredményeit ismertetem röviden.

2. A hazai periférikus területek jellemzése

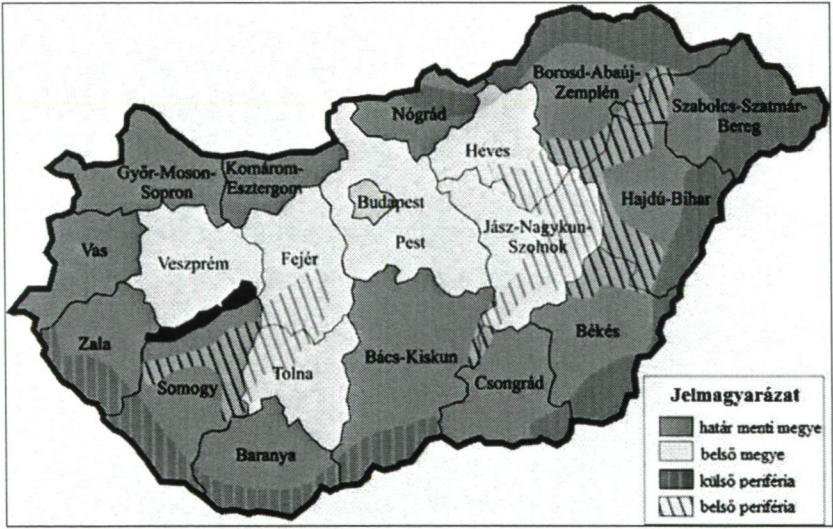
Mielőtt a periférikus területek idegenforgalmi lehetőségeit ismertetném, fontosnak tartom tisztázni a periféria fogalmát, valamint a perifériaként értelmezett területek általános jellemzését. Egy-egy terület jellemzésekor gyakran előfordul a centrum-periféria foga-

lompár. A centrum kifejezés társadalom-földrajzi értelmezésben a fejlett, központi funkciókkal rendelkező, irányító szerepet betöltő területekre használatos. Ehhez képest a periféria a centrumhoz képest kedvezőtlen természetföldrajzi adottságokkal, rossz megközelíthetőséggel, valamint alacsony infrastrukturális adottságokkal jellemezhető, kiszolgáltatott helyzetben lévő területekre utal (Éger, 2000). A centrum és periféria viszonyát többféleképpen is vizsgálhatjuk, de leggyakrabban földrajzi (helyzeti); gazdasági (fejlettségi); és társadalmi (hatalmi) szempontból használatosak (Nemes Nagy, 2009). A perifériák tekintetében külső és belső perifériákról is beszélhetünk, melyek hazánkban is megjelennek (1. ábra) (Graves, 2006).

A periférikus területeket megfigyelve elmondható, hogy földrajzi szempontból sok esetben egybeesnek a határ menti területekkel (Soós-Fejes, 2009; Nemes Nagy, 2009; Éger, 2000). Ez a jelenség hazánkban különösen az északi, északkeleti, keleti, valamint déli határok mentén jellemző.

Ezek a területek a rendszerváltozás után kevésbé tudtak alkalmazkodni a megváltozott körülményekhez (Süli-Zakar, 1996), melyet többek között az indokolhat, hogy nem volt közvetlen összeköttetésük a fejlettebb nyugat-európai területekkel, nem úgy, mint a nyugat-magyarországi térségnek.

1. ábra. A belső és külső perifériák elhelyezkedése Magyarországon
Fig. 1. Inner and outerperipheriesin Hungary

Forrás: OTK 2005 alapján szerkesztette Nagy Gyula

Ennek következtében általános jellemzőik közé tartozik a hiányos infrastruktúra, az átlaghoz viszonyított magasabb munkanélküliség, a jelentős elvándorlás, valamint a gazdasági elmaradottság (Boros, 2002; Bujdosó et al., 2012; Pap-Tóth, 2005; KSH, 2012). Ezeket különböző statisztikai adatok is alátámasztják, így például a munkanélküliségi ráta, az elvándorlási adatok, vagy akár a gazdasági teljesítményre vonatkozó értékek is (1. táblázat).

1. táblázat. A határ menti megyék főbb gazdasági mutatói

1. Table. Main economic indices of border counties

Megye	GDP/fő (ezer Ft)	Munkanélküliségi ráta (%)	Belföldi vándorlási különbség 1000 lakosra (fő)	Külföldi érdekltségű vállalkozások száma (db)
Baranya	1773	14,5	-3,1	551
Bács-Kiskun	1873	10,6	-1,1	661
Békés	1558	11,9	-4,3	195
Borsod-Abaúj-Zemplén	1672	17,8	-5,4	383
Csongrád	2005	9,6	-0,1	507
Győr-Moson-Sopron	3414	6,3	5,8	1348
Hajdú-Bihar	2049	13,2	-3	352
Komárom-Esztergom	2804	7,8	-0,6	632
Nógrád	1222	18,7	-7,5	120
Somogy	1758	13,1	-1,5	410
Szabolcs-Szatmár-Bereg	1476	18,4	-6	352
Vas	2453	7,1	2	678
Zala	2210	9,3	-0,7	673
Országos átlag	2248	11,4	-1,9	-

Forrás: KSH-adatok alapján saját szerkesztés

A táblázatban jól látható, hogy főként az ország északi, keleti, valamint déli megyéinél tapasztalható nagyobb gazdasági lemaradás az országos átlagokhoz viszonyítva, amely adatokat kiemeltem. Ezekben a megyékben, illetve határ menti térségeikben (1. ábra) fejthet ki pozitív, a gazdasági életben is megjelenő hatást az idegenforgalom.

3. A turizmus és a gazdaságfejlesztés kapcsolata a vizsgált területeken

Ahogy láthattuk, nem minden határ menti terület periféria, de sok esetben ezek találkoznak. Ha egy terület határ mentiként periférikus is, akkor joggal mondhatjuk, hogy bizonyos, a korábban említett tényezők vonatkozásában elmaradott az ország fejlettebb területeihez viszonyítva. Ahhoz, hogy ez megváltozzon, fejlesztésekre van szükség, melyek révén a társadalmilag-gazdaságilag fejlett és fejletlen területek között csökkennek a különbségek. Jelen mutatóban főként a külső perifériák fejlesztési lehetőségeit vizsgálom.

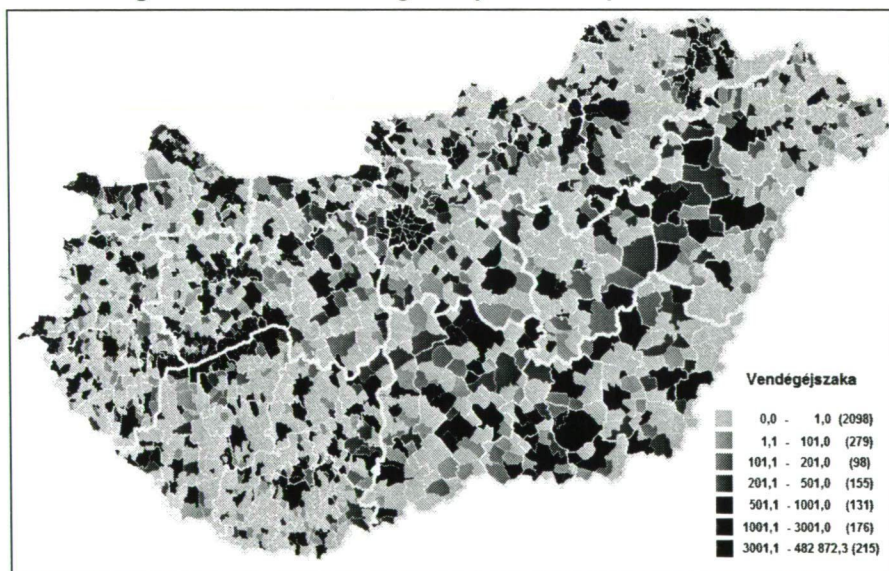
Egy terület fejlesztésekor az egyik legfontosabb lépés, hogy felmérjük az adottságokat, és lehetőségeket. A határ menti elmaradott területeink sok esetben gazdag természeti (pl. Ecsedi-láp), történelmi-kulturális (pl. mezőhegyesi Ménesbirtok) örökséggel rendelkeznek. Ezekre az értékekre tudatos tervezés mellett sikeres idegenforgalom építhető. Látható tehát, hogy a turizmus, gazdasági ág révén kitörési pontot jelenthet a külső periférián található területeinek. A sikeres idegenforgalomhoz azonban a lehetőségek felismerésén kívül szükség van arra is, hogy a termék ismertté váljon. Ennek elengedhetetlen feltétele a marketing. A megfelelő ismertség eléréséhez pedig a területek gazdasági elmaradottságát figyelembe véve külső forrásbevonásokra van szükség. Hogy ezekhez a forrásokhoz hozzájussanak, fontos az összefogás a felek részéről, aminek eredményeképp egységesen tudnak fellépni, illetve tudják képviselni magukat és főként az attrakciót. Mindezen folyamatok egy-egy különálló turisztikai termék esetében is fontosak, a tematikus turisztikai útvonalak esetében azonban nélkülözhetetlenek. Ebből is kitűnik, mennyire összetett egy-

egy útvonal, mely ha megfelelően működik, akkor nemcsak a fő attrakció, hanem az útvonaljelleg miatt a kisebb, önállóan helytállni nehezen tudó látóivalók is profitálhatnak.

A tematikus utaknak, más turisztikai termékekhez hasonlóan nem elég azonban csak a attrakciót, hanem az ahhoz kapcsolódó szolgáltatásokat is fejleszteniük kell. Ide tartoznak mind az általános infra-, valamint a turisztikai infra- és szuprastruktúrák is (Michalkó, 2007). Ezek alatt többek között az út- és közműhálózatot, a vendéglátó egységeket, valamint a turistákat kiszolgáló egyéb szolgáltatókat értem. Ezekkel az elemekkel ugyanis nem csak a területre érkezik a látogató, hanem ideális esetben nő az ott eltöltött tartózkodási ideje, ami megnövekedett költési hajlandóságot vonzhat maga után. Mindezek segíthetnek leküzdeni az általánosságban jellemző tranzitszerepet, és ezzel együtt az alacsony tartózkodási idő problémáit (Aubert–Szabó, 2005; Aubert, 1996; Baranyi, 2001; Csordás, 2001). Bár az előbb említett gondolatot Bujdosó (2010) a magyar–ukrán határtér- ségre vonatkoztatja, azonban a legtöbb határ menti területünkre igaz (2. ábra). Az infrastrukturális fejlesztések a turistákon kívül a helyiek érdekeit is szolgálják (AEBR 1997), hiszen az alapvető elemeit ők is igénybe veszik, melyek fejlesztése révén a lakosság élhetőbb környezetben szívesebben marad, így ez is – más feltételek javulása mellett – csökkentheti az elvándorlást.

2. ábra. A kereskedelmi és magánszálláshelyek vendégéjszakái 1000 lakosra (2010)

Fig. 2. Number of over night stays for 1000 persons in 2010

Forrás: <http://www.ksh.hu/interaktiv/terkepek/mo/idegenf.html?mapid=OGA001>

4. A gazdaság fejlesztésére irányuló törekvések – határon átnyúló együttműködések

Az előzőekben láthattuk, hogyan fejleszthető az idegenforgalmon keresztül a gazdaság hazánk külső periferiáin. De ugyanúgy, mint számos más tevékenységet, úgy a fejlesztéseket (ide értve a turizmussal foglalkozókat) is egyre kevésbé kötik az államhatárok. Ez legnagyobb mértékben az Európai Unió integrációs politikájának, és ezzel együtt a határon átnyúló együttműködések kialakításának köszönhető.

Az elmúlt évtizedek alatt egyre elterjedtebbé váltak a határon átnyúló együttműködések. Ennek egyik oka, hogy a határok két oldalán található területek, bár az országhatár elválasztja őket, sokszor hasonló adottságokkal rendelkeznek. A viszonylagos homogenitás ellenére mégis egymás versenytársaiként jelennek meg a piacon, és ilyenkor eldönthetik, hogy felveszik a versenyt, vagy szövetségre lépnek egymással. Legtöbbször ez utóbbi mellett döntenek a felek, növelve ezzel a forráshoz jutás lehetőségét, valamint a versenyképességet (Boros 2002).

Ezt felismerve Nyugat-Európában, alulról induló kezdeményezések révén jöttek létre hasonló együttműködések az 1960-as éveket követően. Ezeknek a kezdeményezéseknek a résztvevői főként Dánia, Németország, Belgium, Hollandia és Franciaország voltak, céljaik pedig megegyeztek a később megalakuló kooperációkéval: a felmerülő periférikus hátrányok leküzdése. A későbbiekben pedig kialakultak a megfelelő jogi- és intézményi hátterek, majd rendelkezésre állt az Európai Unió regionális politikájának eszközrendszere is, így például az INTERREG mint támogatási program (Soós–Fejes, 2009). Az INTERREG 2004–2006-ig tartó periódusát követően a következő szakasz a 2007–2013-ig tartó időszak, amikor is, bár nevében néhol átalakult, de céljaiban megmaradt a program.

A fent említett folyamatok Közép- és Kelet-Európában csak az 1990-es években kezdtek intenzívebbé válni, miután az addig zárt határok nyitottabbá váltak. Ennek a nyitásnak köszönhető több, azóta is működő kezdeményezés, partnerség. Ezekből a folyamatokból Magyarország sem maradt ki, aki elsőként Ausztriával hozott létre szorosabb együttműködést, melynek eredménye az 1987-ben megalakult Alpok-Adria Eurorégió volt. Ezt követően még számos határon átnyúló együttműködés alakult ki (Soós–Fejes, 2009; Aubert–Miszler, 2000; Gulyás, 2010).

2. táblázat. Határon átnyúló eurorégiók Magyarországon

2. Table. Operating Euroregions or Crossborder working groups in Hungary

Az eurorégió neve	Részt vevő országok	Alapítás dátuma
Kárpátok	Magyarország – Ukrajna – Románia	1993
Duna–Körös–Maros–Tisza	Magyarország – Románia – Szerbia	1997
Duna–Dráva–Száva	Magyarország – Horvátország – Bosznia- Hercegovina	1998
Ipoly	Magyarország – Szlovákia	1999
Vág-Duna-Ipoly	Magyarország – Szlovákia	1999
Nyugat-Pannónia	Magyarország – Ausztria	1999
Kassa-Miskolc	Magyarország – Szlovákia	2000
Neogradensis	Magyarország – Szlovákia	2000
Slaná-Rimava	Magyarország – Szlovákia	2000
Bihar–Bihor	Magyarország – Románia	2002
Ister-Granum	Magyarország – Szlovákia	2003
Dráva-Mura	Magyarország – Horvátország –Szlovénia	2004
Murania	Magyarország – Ausztria – Szlovénia –Horvátország	2004
Zemplén	Magyarország – Szlovákia	2004

Forrás: <http://egtc.kormany.hu/euroregiok> alapján saját szerkesztés

5. A tematikus utakban rejlő lehetőségek

A határon átnyúló együttműködések létrehozásának célja elsősorban a gazdaságfejlesztés, melynek egyik alapja az idegenforgalom lehet. A turizmus napjainkban egyre inkább a kultúrára, annak elemeire épül, mely mint fogalom, sokféleképpen értelmezhető. A terje-

delmi korlátok miatt nem kívánom részletesen ismertetni a kultúrafogalom megközelítéseit, de néhány tulajdonság a fogalommal kapcsolatban sok szakembernél közös: azt az emberek hozzák létre, és folyamatosan változik a történelem folyamán, valamint meghatározza mindennapjainkat (Nagy–Boros, 2010; Hargitai, 1986; Bujdosó, 1998).

A kultúrával kapcsolatban az is elfogadható, hogy a kultúra elemeit alapvetően két csoportba sorolhatjuk: vannak a tárgyi (épületek, bútorok, eszközök stb.), illetve a szellemi (hagyomány, életmód, szokások stb.) örökségek (Horváth, 1999; Kirshenblatt-Gimblett, 1998; Ashworth–Larkham, 1994). Ezek az örökségek egyre népszerűbbek napjaink idegenforgalmában (Pap–Boros–Pál, 2011), és a természeti értékeken túl főként ezekre építenek a turizmus újabb típusú termékei, a tematikus utak is (Puczkó–Rátz, 2000). Éppen ezért nem véletlen, hogy a szaknyelvben kulturális utakként is találkozhatunk velük.

Egy tematikus útvonal kialakításakor érdemes figyelembe venni annak várható hatásait is, mely többféle lehet. Pozitív hatása leginkább abban nyilvánul meg, hogy általánosságban felhívhatja a látogatók figyelmét az adott területre, valamint a konkrét útvonalajánlatai révén segít átláthatóbbá is tenni azt. Fontos szerepet játszhat egy tematikus út a kisebb települések életében is, hiszen bevonva őket jobban elősegítheti azok érvényesülését a turisztikai piacon (Meyer, 2004). Jelentős segítség lehet továbbá a tematikus utak azon sajátossága, hogy mintegy „újracsomagolja” a terület idegenforgalmi kínálatát, más szóval a már meglévő, azonos témájú attrakciókat egy nagy, közös terméké szervezi, megkönnyítve ezzel a közös fellépést (Puczkó–Rátz, 2002).

A pozitív hatásokon kívül előfordulhatnak azonban negatív hatások is. Az útvonalban megadott állomásokon kívül eső településeket elkerülheti a jelentősebb turistaforgalom, hacsak nem rendelkeznek kiemelkedő attrakcióval. Problémát jelenthet továbbá, hogy a látogatószám mérése sok esetben problematikus, hiszen a tematikus utak többsége az úgynevezett önvezetéses látogatómenedzsment-technikák közé tartozik, és nem igényel minden esetben belépődíj-fizetést vagy bejelentkezést. Mindezek ellenére elmondható, hogy hosszú távon a megfelelően működő (folyamatos marketing, belső fórum, forrásszerzés) útvonalak pozitív területfejlesztő hatást gyakorolhatnak a térségre (Puczkó–Rátz, 2000). Ezt főként azzal érhetik el, hogy egy sajátos terméket kínálnak, mely megkülönbözteti őket az éles piaci versenyben (Boros–Garamhegyi, 2010).

A tematikus útvonalakra meglehetősen sokféle példát találhatunk mindenekelőtt Nagy-Britanniában, Németországban és Franciaországban. A sokszínű tematikák közé tartoznak például a kastélyokra, a sajtra, a whiskey-re, a porcelánra, a történelmi örökségekre, valamint a borra épülő útvonalak is, melyek rendszerint szigorú kritériumok alapján működnek (Juray, 2002; Demhardt, 2004). Igen népszerűek továbbá a zarándokutak is, így például a Santiago de Compostelába vezető Szent Jakab útja is, vagy akár a magyarországi állomásokat is felölelő Mária-út. A tematikus út apropóját adhatja ezeken kívül akár egy ipari örökség is. Példa lehet erre a Franciaországban alakult „Energia útja”, mely különböző erőműveket mutat be (Martyin–Boros–Pál, 2013). A tematikus utak egyre elterjedtebbek Romániában is, így a turisztikai kínálatban találkozhatunk a „Só útjával”, vagy akár az „Arany útjával” is (Csiki, 2008).

A külföldi példákat követve a tematikus utak Magyarországon is egyre nagyobb részét képezik a turisztikai kínálatnak. A legradicionálisabb útvonalak hazánkban a borutak, melyek több borvidéken is jelen vannak (pl. Tokaj-hegyaljai és Villány-siklósi borút) (Szabó, 2000). A hazai kínálatban találhatók még kastélyutak (főként az északi és északkeleti országrészben maradtak fenn nagyobb számban és jobb állapotban kastélyok), valamint egyre elterjedtebbek a népi értékeket, hagyományokat megőrkítő útvonalak is. A tematikus turisztikai útvonalak jó példát adnak a nemzetközi turisztikai együttműködések-re, hiszen az újonnan alakult utak többsége több ország közötti kooperáción alapul.

A főként kulturális tematikájú nemzetközi útvonalak létjogosultságát leginkább indokolja – ami korábban is említésre került –, hogy a határ két oldalán fekvő területek egykor egy homogén (vagy viszonylag homogén) kultúrájú térséget alkottak. Jó példát szolgáltatnak a határon átnyúló tematikus utak kialakulására hazánk északi, északkeleti, keleti, valamint déli határai mentén létrehozott nemzetközi útvonalak.

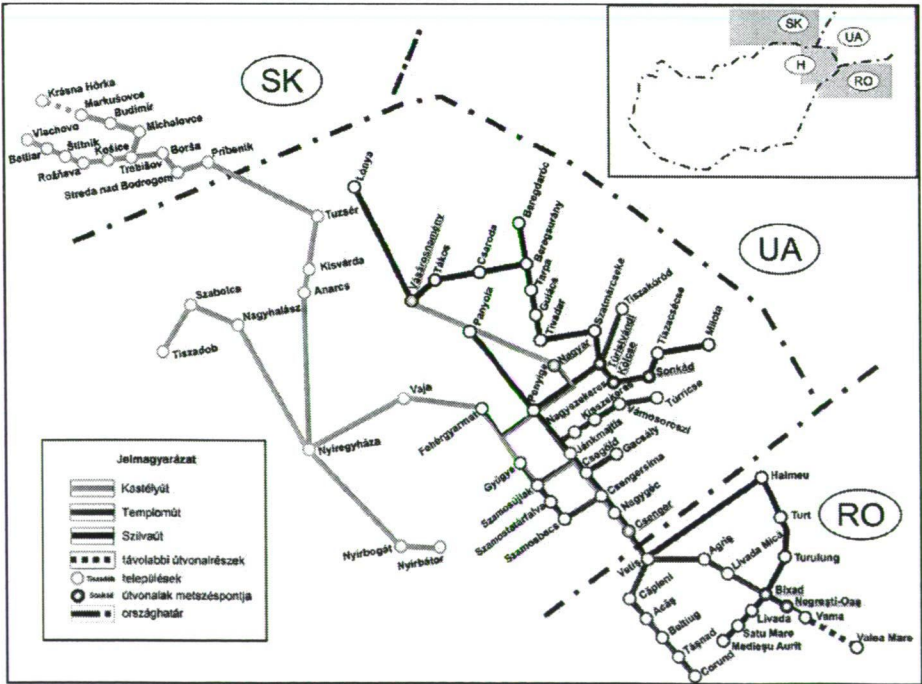
Ezek a határon átnyúló tematikus útvonalak nagyon jó lehetőséget kínálnak a csatlakozásra váró, esetleg az újonnan csatlakozott országok számára. Egyrészt megkönnyíthetik az integrációt, hiszen már európai uniós források bevonásával fejleszthetik az érintett térségeiket. Másrészt jártasságot szerezhhetnek az idegenforgalom fejlesztésében is, hiszen már kipróbált, és általában bevált módszereket ismerhetnek meg, adoptálhatnak.

6. A kutatások határ menti turizmussal kapcsolatos eredményei

Az európai uniós források szerepe az általam vizsgált útvonalakban is megmutatkozik, hiszen ezek bevonásával jöttek létre. Mindenekelőtt a határ menti területekre meghirdetett CBC (Cross-border cooperation) programok keretein belül, melyek nagy része európai uniós, valamint állami és saját forrást takar.

Ilyen határon átnyúló program keretében jöttek létre az elsőként bemutatni kívánt Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei útvonalak is, melyek három tematikára épülnek, úgymint a kastélyokra (Kastélyturizmus a magyar–szlovák határ mentén), a honos szilvára (Szatmár-Szatmár Szilvaút), és a templomokra (Középkori templomok útja Szabolcs-Szatmár-Bereg és Szatmár megyékben) (3. ábra).

3. ábra. A szabolcs-szatmár-bereg megyei tematikus útvonalak
 Fig.3. Schematics of the three Cross Border Thematic Routes of Szabolcs-Szatmár-Bereg County

Forrás: a honlapok adatai alapján szerkesztette Nagy Gyula

Az útvonalak vizsgálata elsősorban arra irányult, hogy felmérjem, mennyire ismertek ezek az útvonalak hazánkban, valamint milyen a látogatók általi megítélésük. Az ismertség felmérése internetes kérdőív formájában zajlott, melyet első körben az ismerőseim körében küldtem szét, akik pedig továbbküldték saját ismerőseiknek. Ennek eredményeként 150 megválaszolt kérdőívet tudtam felhasználni. Ezen kívül pedig interjút készítettem kettő, az utak kialakításában résztvevő szakemberrel. Jelen tanulmányban az eredmények ide vonatkozó részeit kívánom ismertetni. Az első útvonal magyar–szlovák, míg a másik két útvonal magyar–román partnerség keretében jött létre európai uniós források bevonásával a 2009–2012-es időszakban.

A megkérdezettek válaszaiból az derült ki, hogy csak kevesen ismerik a vizsgált tematikus útvonalakat, azonban pozitív kezdeményezésnek tartják azok létrejöttét. Ezen kívül arra is fény derült, hogy akik hallottak már az útvonalakról, tudnak azok határon átnyúló voltáról is. A szakértőkkel lefolytatott interjúkból azonban kiderült, hogy a magyar és külföldi partnerek között a kapcsolattartás nem megfelelő, nincs rendszeres tájékoztatás, valamint belső fórum sem. Erről számolt be a Szilvaúthoz kapcsolódó szakember is: „*Közösen kialakítottuk az útvonalakat, de ... de jelenleg nem igazán tartjuk a kapcsolatot (...)*”. Mindezekből jól látszik, hogy az utak érdeklődésre tartanak számot, azonban a megalakuláskor megalapozni kívánt együttműködések idővel alábbhagytak. Ezen a tényen érdemes változtatni, hiszen kohézió nélkül kevésbé fejtheti ki egy-egy útvonal jótékony gazdasági hatását, valamint az egységes fellépés sem valósulhat meg.

A második mintaterület, a DKMT (Duna–Körös–Maros–Tisza) Eurorégió is hasonló tendenciákkal jellemezhető. Itt is a hasonlóságokra próbáltak építeni, melyhez az egykor közös agrárgazdaság és az ahhoz is kapcsolódó ipari tevékenységek, valamint a közös kulturális elemek nyújtottak alapot (Baranyi, 2004). Itt a kutatás során a négy, korábban megalakult útvonallal foglalkoztam részletesebben (3. táblázat), melyek kiemelésre is kerültek a táblázatban. Ebben az esetben interjút készítettem a DKMT Eurorégió egyik felelős munkatársával, valamint turisztikai szakemberekkel, akik részt vettek az együttműködés stratégiájának megalkotásában, és az érintett szolgáltatók kiválasztásában. A velük készített interjúban is megjelenik a hazai és külföldi partnerek távolodása, valamint a kapcsolattartás hiánya, ami hasonló következményekhez vezethet, mint az első mintaterület esetében. Az illetékes interjúalany elmondta: „*nem, sajnos nem működik a kapcsolat a kintiekkel, (...) de érdemes lenne valahogy ezt... ezt újra feléleszteni.*”.

3. táblázat. A DKMT Eurorégió tematikus útjai (2013)

3. Table. Thematic routes of DKMT

Elnevezés	Elemi	Az útvonalhoz tartozó települések száma (db)
„Határtalan felfrissülés”	gyógy- és termálfürdők+wellness	20
„Folklór határok nélkül”	a térség népművészeti emlékei	31
„Boldog békeidők”	szecessziós épületek, alkotások	17
„Barangolás a Monarchia éléstárában”	ipari, mezőgazdasági és vízügyi emlékek	35
„Élvezetes ízek”	kadarka, sör és pálinka	15
Gasztronómiai útvonal	helyi ételek, italok	17
Történelmi emlékhelyek	történelmi örökségek	42

Forrás: <http://www.thematicroutes.dkmt.eu/> és <http://tasty.dkmt.eu/> alapján saját szerkesztés

Összegzés

A periférikus területeknek sokféle problémával kell megküzdeniük, melyek egyrészt gazdasági, másrészt pedig (talán ebből következően is) társadalmi problémák, amik meghatározzák a térség mindennapjait. Ezen nehézségek leküzdése érdekében jöttek létre néhány évtizede a különböző nemzetközi együttműködések, melyek elterjedt formái az eurorégiók. Hazánk határai mentén is szép számmal találkozhatunk ilyen kooperációkkal, melyek szinte a teljes országhatárt lefedik. Eurorégióink leginkább gazdaságfejlesztő, valamint kohézióerősítő céllal alakultak meg, melyekhez jól illeszkedik mind a turizmus, mind az azon belül létrehozott tematikus utak. A kulturális turizmus ezen termékei különösen hasznosak lehetnek az elmaradott térségek számára, hiszen több (külföldi és hazai) partner bevonásával növelik a belső kohéziót, valamint ezáltal egységes fellépést is biztosítanak a turisztikai piacon. Ennek reményében alakultak meg a vizsgált együttműködések, tematikus utak is, ahol azonban az interjúk eredményeiből levonható, hogy mindkét terület esetében a kapcsolattartás jelenleg minimális a külföldi partnerekkel. Ahhoz azonban, hogy a termékek eredményesen tudjanak működni, elengedhetetlen a felek közötti folyamatos kapcsolattartás, információcsere, mely révén a turisztikai versenyben bekövetkezett változásokra is jobban tud reagálni a terület. Ezen kívül az útvonalak bővítése is indokolt lehet, hiszen így egyre több szolgáltatót vonhatnak be az idegenforgalomba, növelve annak pozitív gazdasági hatásait a térségre.

Felhasznált irodalom

- AEBR (1997): Gyakorlati útmutató a határmenti együttműködéshez [LACE kézikönyv] 2. kiadás. Budapest, p. 350.
- Ashworth G. J.–Larkham P. J. (1994): Building a new heritage – tourism, culture and identity in the new Europe, Routledge, London: New York. pp. 31.
- Aubert A. (1996): A turizmus Magyarország határmenti térségeiben. In: Pál, Á., Szónokyné, A. G. (szerk.), Határon innen-határon túl, JGYTF Földrajzi tanszék, Szeged, pp. 336–344.
- Aubert A.–Miszler, M. (2000): A Duna–Dráva–Száva Eurorégió turizmusának fejlesztési lehetőségei. Turizmus Bulletin IV. évf. 2000/2.
- Aubert A.–Szabó, G. (2005): Turizmus kutatás és tervezés egy határ menti régióban: Dél-Dunántúl. In: Szónokyné, A. G. (szerk.): Határok és Eurorégiók, SZTE TTIK Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék, Szeged, pp. 475–481.
- Baranyi B. (2001): A határmenti térség és a határon átnyúló kapcsolatok fejlődésének esélyei. In: Baranyi, B. (eds.) A határmentiség kérdőjelei az Északkelet-Alföldön, MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs, pp. 338–368.
- Baranyi B. (2004): A határmentiség dimenziói, Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs. pp. 237–242.
- Boros L. (2002): A határmentiség hatása a turizmusra. In: Szónokyné, A. G. (szerk.), Határok és az Európai Unió. JATEPress, Szeged, pp. 141–145.
- Boros L.–Garamhegyi Á. (2010): Bevezetés a településmarketingbe. JATEPress, Szeged. pp. 94–102.
- Bujdosó Z. (2010): Turisztikai tervezés módszertana. Károly Róbert Főiskola Turizmus és Területfejlesztési Tanszék, Gyöngyös, pp. 7–41.
- Bujdosó Z.–Dávid L.–Remenyik B.–Tóth G.–Tenk A. (2012): A turizmus szerepe a határ menti térségek versenyképességében Magyarországon. In: Társadalomföldrajzi kihívások a XXI. század Kelet-Közép-Európájában, Nemzetközi földrajzi konferencia. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász. pp. 151–157.

- Bujdosó D. (1998): Kulturális antropológia. Szegedi Tudományegyetem, Budapest Média Intézet, Budapest. 111. p.
- Csiki L. T. (2008): Tematikus utak Romániában. <http://etdk.adatbank.transindex.ro/?action=adatlap&id=YWN0aW9uPWtlcmVz> (letöltés ideje: 2011. 10. 22. 10:33)
- Csordás L. (2001): Az Északkelet-Alföld határmenti területeinek turizmusa. In: Baranyi, B. (szerk.): A határmentiség kérdőjelei az Északkelet-Alföldön, MTA RKK, Pécs, pp. 295–315.
- Demhardt I. J. (2004): Fehrrkehrslinien. In: Christoph Becker–Hubert Job (Hg.): Nationalatlas Bundesrepublik Deutschland – Unser Land in Karten, Texten und Bildern, Freizeit und Tourismus. pp. 64.
- Éger Gy. (2000): Regionalizmus, határok és kisebbségek Kelet-Közép-Európában –szempontok a határregiók vizsgálatának elméleti megközelítéséhez. PhD-értekezés. http://phd.lib.uni-corvinus.hu/108/1/eger_gyorgy.pdf (letöltés ideje: 2013. 11. 30.)
- Graves S. (2006): Core-periphery models. In: Warf, B. (eds.): Encyclopedia of Human Geography. Sage Publications, London. pp 61–62.
- Gulyás P. (2010): A Dél-alföldi régió határ menti turisztikai kapcsolatai. Turizmus Bulletin, XIV. évf. 2010/1–2.
- Hargitai Gy. (1986): Kulturális kisenciklopédia. Kossuth Könyvkiadó, Budapest. pp. 414–415.
- Horváth A. (1999): Turizmus a kultúrában: kultúra a turizmusban. Magyar Művelődési Intézet, Budapest. p. 149.
- Juray T. (2002): A regionális és interregionális turisztikai utak szerepe Európában. In: Szónokyné A. G. (szerk.), Határok és az Európai Unió, JATEPress Szeged. pp. 134–140.
- Kirshenblatt-Gimblett, B. (1998): Destination culture: Tourism, museums, and heritage, Univ. of California Berkeley, Los Angeles ; London, pp. 15–23.
- KSH (2012): A határ menti települések jellemzői az Alföldön. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/regiok/hatarmentitelepjiell.pdf> (letöltés ideje: 2014. 01. 15.)
- Martyin Z.–Boros L.–Pál V. (2013): Az ipar mint turisztikai vonzerő. In: Michalkó G.–Rátz T. (szerk.): Jó(l)lét és turizmus, Kodolányi János Főiskola.
- Michalkó G. (2007): A turizmuselmélet alapjai, Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár p. 224.
- Nagy E.–Boros L. (2010): A kulturális fordulat és hatása a gazdaságföldrajzban. In: Mészáros R. (szerk.): A globális gazdaság földrajzi dimenziói. Akadémiai Kiadó, Budapest. pp. 57–80.
- Nemes N. J. (2009): Terek, helyek, régiók. Akadémiai Kiadó, Budapest. pp. 210–214.
- Pap Á.–Boros L.–Pál V. (2011): A világörökségek szerepe a globalizálódó világ kulturális integrációjában. In: Michalkó G.–Rátz T. (szerk.): A turizmus dimenziói: humán, ökonómikum, politikum. Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár. pp. 266–277.
- Pap N.–Tóth J. (2005): Terület- és településfejlesztés I. – A terület- és településfejlesztés alapjai. Alexandra Kiadó, Pécs. p. 223.
- Puczkó L.–Rátz T. (2000): Az attrakciótól az élményig. Geomédia Szakkönyvek, Budapest. pp. 91–103.
- Puczkó L.–Rátz T. (2002): Goethe, Humbert és Odüsszeusz nyomában avagy kulturális utak a turizmusban. Turizmus Bulletin, VI. évfolyam 3. szám.
- Soós E.–Fejes Zs. (2009): Határon átnyúló együttműködések Magyarországon. Pólay Elemér Alapítvány, Szeged. p. 260.
- Süli-Zakar I. (1996): A határon átnyúló kapcsolatok erősítésének lehetőségei a Kárpátok Eurorégió területén. In: Pál, Á.–Szónokyné, A. G. (szerk.): Határon innen-határon túl. JATE Gazdasági Földrajzi Tanszék, JGYTF Földrajz Tanszék, Szeged, pp. 46–51.
- Szabó G. (2000): A Villány-Siklói Borút mint tematikus út. In: Rátz T.–Puczkó L.: Az attrakciótól az élményig, a látogatóménedzsment módszerei. Geomédia, Budapest. pp. 104–121.